

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԵՒ ԺՕԼԻ

Հայկանոյշն ու շուն իւր սիրելի,
Միշտ յանկեան ուրուք առանձնակի,
Շոյէին զիրեար մին բարդելով,
Զիւր պոչ. միւսն ալ միշտ համբուրելով:

Ուր Հայկանոյշ անդ եւ գեղ ժօլի,
Զիրար կը սիրէին զերթ մօլի,
Տիրուհին զինք ծանր ալ սաստէր,
Ո՛խ ու քէն չէր գիտէր, կը քծնէր:

Յամախ Հայկանոյշ կ'իջնէր պարտէզ,
Շոյել գգուել սիրել ծաղկանց դեզ,
Գոգցես ժօլին կամէր անել զնոյն,
Հասեալ ետեւէն նորա իսկոյն:

Մի օր սիրուն ժօլին գայթ ի գայթ,
Գնաց տունէն եւ եղեւ անյայտ,
Ի զուր տեղ փնտռեցին զայն համայն,
Ծառայք, զի կորած էր նոյն հետայն:

Խեղճ Հայկանոյշն յանկեան մի խորշ,
Զեռն ի ճակատ կայր անդ անորշ,
Գոգցես ստուեր մի էր մէկ պատի,
Դիրուկ Օրիորդն այդ ծաղկատի:

Մնցան ժամեր նստած է անդ լռիկ,
Մեծկակ մի Թաշկինակ ի Թամիկ,
Սրբէր կամիլներ մարգարտանման,
Զորս հեղուր իւր ժօլի վրան:

Սահին կերթան ժամեր չիք մի լուր,
Թէ ժօլին շուկայ է տո՛ւն կամ ո՛ւր,
Հայկանոյշին հա հար այս ժամեր,
Մի Մահ էին զի միշտ կը հեծէր:

Ուր ուրեմն եկաւ ժամ խնդազին,
Ժամ ուրախութիւն ու ժամ անգին,
Ա՛ն, ծառան ձեռքը բռնած քերէր տուն,
Զժօլին, որ շարժէր իւր ատուն:

Հայկանոյշն որ լսեց զայս լուր ,
 Եկաց յոստ աներկիւղ ամուր ,
 Ընդոստ իւրեան խորշէն ելաւ դուրս ,
 Տխուր օրիորդն շնակորոյս :

Ժօլին ընդ փոյթ շարժէր գիւր պոչիկ ,
 Ի պատիւ տիրուհւոյն իւր փոքրիկ ,
 Որ ապա զինք բռնեց խնդագին ,
 Սեղմեց վերայ իւր հսկայ կուրծքին :

Լսեց մեղմիկ ծայն մի որ իսկոյն ,
 Կը հանէր վեր իւր սիրեցեալ շուն ,
 Մօտեցաւ առ նա յուշիկ յուշիկ ,
 Փայփայելով տուաւ մի պաչիկ :

Մի քիչ յետոյ տարաւ յ'իւր սենեակ ,
 Դրաւ սեղանին վրան մենակ ,
 Մի ձեռքով փարելով միշտ անոր ,
 Վարսիցն երկար ու ոլոր :

Այդ օր այդ ժամ ա'ն ի'նչ երջանիկ ,
էր մեր Հայկանոյշ , զի իւր շնիկ ,
Ձեռքը փայփայելով անդադար ,
կուտար կառնէր գգուանք անսպառ :

Այս գգուանքներ ոչինչ մի բան ,
երեւնալով , մի շիշ պատուական ,
Լալանք բերաւ վրան Թափեց ,
Ժօլիին մարմինն հոտով պատեց :

Շիշն դրաւ իւր շան առջեւ ,
Սկսաւ ընել հազար մի ձեւ ,
Որ կրած մի աւուր արցունքոտ ,
Տխուր լուիկ առնէր իւր կարօտ :

Այս է սիրոյ մի քաջ օրինակ ,
Ձոր աւաղ քիչեր գիտեն մենակ ,
Ընել ոչ միայն մի շան ազատ ,
Մինչեւ անգամ յիւրեանց հարազատ :

Պ . Ս . ՈՒՐՇԱՆՆԱՆ

Ասումայ

ԿԱՐՄԻՐ ԼԱՊՏԵՐԸ

Եթէ չողեկառքով ճամբորդած էք ,
տեսած էք ուրեք ուրեք փայտաշէն
փոքրիկ տնակներ , զարդարուն պար-
տէզներու մէջ :

Այդ տնակները կը գտնուին այն ճան-
րուն եզերքը , որոյ վրայէն կ'անցնին
երկաթուղիք :

Այս տնակաց մէջ կը բնակին պահա-
պաններ , որոց պաշտօնն է հսկել եր-
կաթեայ ճամբուն վրայ և ուշադրու-
թիւն ընել որ արկած մը չպատահի եր-
բէ՛ք :

Կառախումբն անցնելէն առաջ , պա-
հապանը պիտի հսկէ իւր տնակէն մինչև
դրացի տնակն եղով ճամբուն վրայ : Ե-
թէ ամէն ինչ կարգի է , հանդարտ է
ինք ևս և տնակին առջեւ կը կենայ ,

ցերեկը կանաչ դրօշակ մը բռնած , իսկ
գիշերը կանաչ լապտեր մը :

Այդ դրօշակներն և կանթեղներն հե-
ռուէն կը տեսնուին և այն որ վայրա-
շարժին մէջ կը գտնուի , մեքենավարն ,
կը դիտէ այն դրօշակներն , և թող կու-
տայ որ վայրաշարժը լիաշոգի իւր ճամ-
բան շարունակէ : Եւ մեքենայն կը գոր-
ծէ , կը սուլէ և անյայտ կը լինի իւր
ծինեկուզէն դուրս արձակելով ծխա-
շունջ ամպեր որք տակաւ առ տակաւ
օդին մէջ անյայտ կը լինեն :

Եթէ պահապանն նշմարէ խորտակ-
եալ կամ ուղղութիւնը կորսնցուցած եր-
կաթէ գիծ մը , վտանգալի կէտին վրայ
կը կենայ կարմիր դրօշակ մը բռնած
ցերեկն , և կարմիր լապտեր մը՝ գիշերը :

Մեքենավարն այսպէս կ'իմանայ թէ՛
ճամբուն վրայ վտանգ մը կայ և չկրնար
անցնիլ շողեկառքն : Կարմիր նշաններն
տեսնելուն պէս , կառախումբին արա-
գութիւնը կը նուազեցնէ , և նշանակ-
եալ վայրը հասնելէն առաջ կը կեցնէ
դայն :

Երևակայեցէ՛ք այն դժբաղդութիւնն
որ կրնայ պատահիլ եթէ՛ պահապանը
կամ մեքենավարն իրենց պաշտօնին մէջ
պակասութիւն մը ընեն . կառախումբն
և բոլոր ճամբորդներն կորստեան կը
մատնուին : Այս երկու պաշտօնեայք
պարտաւոր են հսկել գիշեր և ցերեկ և
վայրկեան մը չմոռնալ թէ ի'նչ մեծ ար-
կածներ կրնան տեղի ունենալ իրենց
մէկ սխալմամբ :

Շատ դժուարին , շատ վտանգաւոր է
մեքենավարին պաշտօնն . ո'չ նուազ
դժուարին և յոգնեցուցիչ պահապանին
աշխատութիւնն :

Փարիզէն ի Ռուէն գծին վրայ սիրուն
տնակ մը կար , այն կէտին վրայ , ուս-
կից երկաթուղին կ'անցնէր Ս . Ժէրմէնի

անտառակը մտնելու համար։ Այդ տը-
նակին մէջ կը բնակէր Բիէռօն անուն
պահապանը իւր ընտանեօք։

Տարիքոտ մարդ մ'էր․ երկու տարի
առաջ կորսնցուցած էր կինն և երեք
որդւոցը հետ այրի մնացած։ Իւր էլիզ
աղջիկը տասն և վեց տարեկան կը լինէր
և երկու մանչերն որոյ մին Շառլ ութ
տարեկան, խիկ միւսն՝ Ժիւլ երկու տա-

անոնց տմեն խնամքները իւր վրայ էին։

Կառախումբերը շէն սպասեր․ կը սա-
հին, կ'անցնին ցերեկ ինչպէս նաև գի-
շերն։ Երբեմն վաճառայ, և երբեմն ու-
ղեւորի կառախումբեր։ Միշտ պէտք է
հսկել ճամբուն վրայ և անհրաժեշտ նը-
շանները ցոյց տալ մեքենավարայ։

Եթէ Բիէռօն շատ գործ ունէր գե-
ղեցիկ եղանակին մէջ, ո՛րքան դժուա-

րեկան հազիւ կար։

Էլիզ մօտակայ քաղերն վարժարանը
յաճախելէն յետոյ, հարուստ ազարա-
կապետի մը քով լուացարար աղջկան
պաշտօն կը կատարէր։ Երբեմն տուն
կուգար հայրն ու եղբայրներն տեսնե-
լու համար։

Դժուար պաշտօն մ'էր խեղճ Բիէռ-
օնի համար իւր փոքրիկ զաւակները
մեծցնելն։ Ամեն ինչ ինք պիտի լինէր,

րին էր ձմրան ժամանակ։ Սառակա-
շունչ հողմի դէմ, սառույցի կտորներու
և ձեանց գնդիկներուն մէջ պէտք էր
աշխատիլ, մաքրել երկաթեայ ուղիներն
որպէս զի կառախումբն անվտանգ կա-
րենայ իւր ընթացքը շարունակել։

Ամեն երեկոյ Բիէռօն ճամբուն վրայ
է, լապտերը ձեռքին մէջ բռնած։ Եր-
կու աղեկները առանձինն տանը մէջ կը
մնան։ Դուրսը ճամբայները սառած են,

հողմը կը մռնձէ, և խեղճ բնակարանին շարունակ կը զարնուի, և ձեղքերէն ու հազար և մի ծակերէն ներս կը խուժէ:

Շաուլ և Ժիւլ իրենց մահճին մէջ կը ննջեն ոչխարի մը մորթով ծածկուած: Հողմոյն ամեն մէկ հարուածին, Ժիւլ կ'արթննայ, կ'սկսի լալ և եղբայրը կը կոչէ: Եւ Շաուլ բազկացը մէջ կ'առնուէր սեղմէ և կը ջանայ քնացնել զանի: Ինք չը ննջեր ու ականջ կը դնէ դուրսի փոթորկին որ առիւծի մը նման կը մռնձէ:

Եւ ահա յանկարծ աղմուկ մը կը լսուի. սուլիչին ձայնն է. և որոտման շուռաչիւնին նման, կ'առաջանայ կ'անցնի տնակին առջևէն: Փոքրիկ Ժիւլ կը զարթնուէ, անկողնէն վեր կը ցատկէ, սոսկմամբ և ահաբեկեալ: Եւ Շաուլ կը ջանայ իւր եղբայրը հանդարտեցնել:

— Բայց եղբայր իմ, շողեկառքն է որ կ'անցնի: Հայրերնիս հիմայ կուգայ: Եւ Շաուլ ծիչդ կ'ըսէ: Դուռը կը բացուի, և Բիլլուօն ներս կը մտնէ, լապտերն ի ձեռին, մօրուան ու զգեստները ձիւնէն ճերմկած: Լապտերը վար կը դնէ և ձիւնը կը թոթ վէ. հաստ վերարկուն կը հանէ, և կ'ամաց մը զաւակացը կը մօտենայ:

— Ինչո՞ւ չէք քնանար, պզտիկներս:

— Ժիւլ կը վախնայ, կը պատասխանէ Շաուլ:

— Հանգիստ եղի՛ր, կ'ըսէ հայրն: Կէս ժամու շտիկես ալ ձեզի հետ կը պառկիմ:

Հայրը կը գրկէ իւր զաւակներն և անոնց հետ կը պառկի: Բայց չկրնար ննջել, չհամարձակիր քնոյ մէջ ըլլալ և կը վախնայ որ շողեկառքն անցնի տառանց իւր գիտութեան: Եւ սակայն կ'ուզէ քնանալ, այնքան յոգնած է, այնքան մտած: Բարեբաւ ջերմութեան ներքեւ քունը կը տանի, բայց պարտա-

կանութեան զգացումն այնքան չօրաւոր է որ իւր ականջը միշտ պատրաստ է լսել շողեկառաց հեռակայ մէկ ամենաթեթեւ սուլելն իսկ:

Եւ ձեամբ խառն փոթորիկը կը շարունակէ իւր աւերումներն ու կոտորածներն ընել դուրսը:

Մ. Գ. ՄՈՋԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԽԱՐՈՒՈՂՆ ՈՒ ԽԱՖՆԱԹՅՆ

Հասան անուն պարսկաստանցի գիւղացի մը՝ խիստ պարզամիտ, էշ մ'ունէր զոր կը սիրէր ի վեր քան զամենայն: Օր մը մինչ անասնոյն վերայ հեծած մերձակայ քաղաքը կ'երթար, հանգիպեցաւ անձի մ'որ առանց հեծանելիքի հետիւտն Մէքքէ կ'երթար: Էջերը նուազ արժէք ունին ի Պարսկաստան: Սակայն մեր ուխտաւորը այնքան աղքատ էր որ նոյն իսկ չէր կրցած ամեն միջոց ի գործ դնելով ստակ ճարել հատ մը գնելու համար: Հակառակ իւր ջերմեռանդութեան՝ սոյն ուխտաւորը ամենախղճամիտ անձերէն չէր: Այս տեսակ մարդիկ ամեն երկիրներու մէջ կը գտնուին: Սա տեսնելով Հասանին անպաճոյճ կերպարանքը՝ որ կ'երթար բոլորովին փոքր դնացքով, մերթ երգելով անդամայն իւր գիւղին երգը և մերթ իւր իշուն Գապուի հետ վարուելով իրրեւ բարեկամ մը, ուրախութիւն զգաց խիստ զիւրախաբ մարդ մը գլուխներուն վրայ, թերեւ անոր համար որ պիտի կարենար իւր ճամբան տալի հանգիստ ընել որքան հետիւտն: Ուստի մօտենալով բարի գիւղացւոյն ըսաւ. «Ո՛վ ընկեր, գիտես արդեօք խիստ գեղեցիկ անասուն մը ունենալդ, քանի՞ր

կ'ուզես զայն ծախել ինձ :— Ես ծախեմ Գապուն, իմ սիրելի Գապուն, սլատախանեց Հասան. եթէ իւր ծանրութեամբ ոսկի անգամ տայիր չափի տայի զայն :— Վնաս չունի, ես ուխտաւոր եմ և կերթամ այցելել Սուրբ Քաղաքները, զայն ինձ հետ պիտի տանէի և ճամբան իրեն պիտի սովորեցնէի շատ մը հետաքրքրական բաներ :— Ի՜նչո՞ւ մը, անշուշտ կը ծաղրես ինքզինքը :— Երբէ՛ք, տեսակ տեսակ էջեր կան, սակայն քուկդ տես ո՛րքան հանճարեղ կերպարանք մ'ունի, իւր աչերը վառվռուն են, ես ասոր պէս հատ մ'ունէի, որ գիտէր պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, բնագիտութիւն և օտար լեզուներ : սակայն երկրին գիտունները նախանձեղով անոր, զայն թունաւորեցին : Օ՛ն, որոշումն տուր զայն ինձ ծախելու : Ձե՞ն ուզեր ծախել, լաւ ուրեմն, տարուան մը համար փոխ տուր ինձ, կը խոստանամ՝ մէկ տարիէն վերադարձնել քեզ, այնքան գիտուն, որքան Պաղտատի ամբողջ կաճառը : Վերադարձին զայն պիտի ցուցնես ամենուն եթէ սա քեզ հաճոյք պատճառէ, նա քեզ լերան մը պէս անչափ դրամ չահել պիտի տայ :— Այո, բայց եթէ դու զայն ինչ պահես :— Ուրեմն դու խենդ ես : Ես ուխտաւոր եմ, լրա՞ծ ես երբէք թէ ուխտաւոր մը իւր խօսքն դրժած ըլլայ, նաեւ ճշմարիտ կ'ըսեմ որ ես պարկեշտ մարդ մ'եմ, ես քու էջք մէկ տարիէն պիտի վերադարձնեմ քեզ, այնպէս որ դու չափի զվճառ զայն ինձ վստահած ըլլալուդ համար : Հասան, ինչպէս ըսինք՝ խիստ պարզամիտ մարդ մ'էր, նա իջաւ անասունէն, մինչդեռ ուխտաւորը շուտ մը հեծաւ և այսպէս շարունակեցին իրենց ճամբան Թմին ուրախ՝ տեսնելով իւր անասունը այն-

չափ ճարտար ուսուցչի մը ձեռաց ներքեւ, իսկ միւսն ուրախ՝ խիստ դիւրախար մարդ մը գտնելուն վրայ :

Երբ տարին լրացաւ, ուխտաւորը վերադարձաւ և էջը յանձնեց իւր տիրոջ : սակայն կենդանին բոլորովին կերպարանափոխ եղած էր : Հասան զայն յանձնած էր նմա՝ մաքուր, զգոն և կայտառ, իսկ այժմ կը գտնէր զայն բոլորովին նիհար և թաւ, մանաւանդ միականի և կաղ : Ի՞նչ ըրիր Գապունին, ըսաւ Հասան բարկութեամբ, ինչո՞ւ քու խօստմանդ համեմատ չես վերադարձներ զայն ինձ :— Գապուն, պատասխանեց ուխտաւորը հանդարտօրէն, չե՞ն ճանաչեր զայն, ահա՛ :— Ի՞նչպէս չեմ ճանաչեր, Գապուն է, սակայն չունի այն մորթն և ոսկրները, այնպէս որ հազիւ պիտի կարենայ ապրիլ :— Ես խոստացած էի քեզ որ խօշոր և պարարտ պիտի վերադարձնեմ զայն իմ ճամբորդութենէս վերջ, զոր դեռ նոր կատարեցի :— Տես ի՞նչպէս կը խաղայ, առանց խնալու քայլ մը չ'առնուր :— Այո՛, բայց իւր խելքը չսայթաքիր, նա գլուխ կը կանգնեցնէր յոյժ գիտնոց, ինչ նիւթոյ վրայ որ լինէր :— Նա երկու աչք ունէր, երբ քեզ փոխ տուի, այլ դու կը վերադարձնես ինձ միականի :— Արդի՛ւնք ուսման, սիրելիս, նա չափազանց աշխատեցաւ, դու անշուշտ գիտես թէ բոլոր գիտունները գէշ աչք ունին անոր վրայ :— Ուրեմն շատ գիտուն է :— Յոյժ գիտուն, կ'ուզէի նախ իրեն սորվեցնել մի միայն բնագիտութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն և լեզուներ, բայց տեսնելով իւր չափազանց յօժարութիւնը, սորվեցուցի իրեն նաեւ աստեղագիտութիւն և բժշկութիւն և ըմբռնէ թէ՛ ի բոլոր սրտէ պիտի բաղձայի քեզ համար խիստ

ծանր հիւանդութիւն մը, որպէս զի ըստ հաճոյս իրեն՝ տեսնէիր քու բժշկութիւնդ ի քթթեղ ական :

Հասան ուրախութեամբ լցուած՝ շքնորհակալ եղաւ ուխտաւորին . գրկեց Գապուն և սկսաւ շրջիլ գիւղին մէջ, բոլոր ուժովը պօռալով . « Գապուն վերադարձաւ, Գապուն վերադարձաւ, աշխարհիս սկիզբէն ի վեր տեսնուած չէ դեռ գիտուն էջ մը, սա կը խօսի Հրեայերէն, Մօնիօլերէն, Չինեթէն, Լայլէն, և կը պատասխանէ իրեն ուղղեալ բոլոր հարցմանց, եկէ՛ք, տեսէ՛ք, եկէ՛ք, պիտի սքանչանաք » : Բոլոր գիւղացիք վաղեցիկն եկան և ժողովեցան անասնոյն շուրջը : Որովհետեւ նոքա հրաւիրուած էին Հատանէն՝ հարցում մը ուղղելու համար անասնոյն, հանդիսականներէն մին հարցուց նմա թէ ո՞վ գինքն ամենէն աւելի ծեծած է Մէքքէի մէջ : Գապուն վեր վերցուց իւր աչերը՝ ըստ երևոյթի, նա գոգցեալ ինն կը փնտռէր ի մի հաւաքել իւր յիշատակներն :

Ամեն ոք հրաշքի մը կ'սպասէր, բայց կենդանին փոխառնակ խօսելու՝ խոնարհեցուց գլուխը և սկսաւ աւելի հանդարտօրէն ճարակիլ : — Ներեցէ՛ք, գոչեց Հասան, նա քիչ մը երկչոտ է և առաջին անգամն է որ կը գտնուի հրապարակաւ խօսելու : Օ՛ն, Գապուն, սիրելիդ իմ Գապուն, պատրաստուէ՛ և պատասխանէ քեզ ուղղեալ հարցման, ո՞վ է որ քեզ ամենէն աւելի ծեծած է Մէքքէի մէջ : Այս անգամ կենդանին աւելի առաջով կ'երեւի, պառլայտ մը ընելէ վերջ՝ նախ իւր աչերը բոլոր ժողովին և ապա հանդարտօրէն իւր տիրոջ վրայ դարձնելով խորխորաբար կը տնկէ ականջները և կ'սկսի . . . զոռլուր ուժովը : Խնդալու անհուն քրքիջ

մը կը բարձրանայ ամբոխին մէջէն և խեղճ Հասան ծաղրուելով ամենէն, յայնժամ կը հասկնայ թէ խաբուած էր ամենալիրբ խաբեբայէ մը :

ՀՐԱՆՏ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ

Թարգմ.

ՅՈՒՆԻՍ 17Ի ԱՐԵԳԱԿԱՆ ԽԱՒԱՐՈՒՄՆ

Յունիս 17ի արեգակնային խաւարումը դեռ մութուած չէ : Պօլսոյ մէջ մասնական միայն տեղի ունեցաւ և այդ հետաքրքրական տեսարանն իսկ հազիւ մի քանի վայրկեաններ կրցանք վայելել ամպոտ երկնախամարին պատճառաւ :

Փարիզու մէջ, մեծամեծ պատրաստութիւններ եղան դիտելու համար երեւոյթը, բայց ամպերն արգիլեցին ամէն լուրջ աշխատութիւն : Երբ ուղէիդ հեռագէտով դիտել, միշտ պատկերին վրայ ստուերներ պիտի տեսնէիր որք ուրիշ բան չէին բայց եթէ ամպերն արեգակին վրայ :

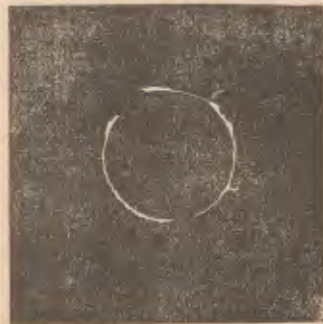
խաւարումը սկսաւ սուսօտեան ժամը 8, 22ին : Ամենէն մեծ խաւարման մասը ժամը 9, 30ին էր : Եւ երեւոյթը վերջացաւ 10, 45ին : Այս ժամերը եւրոպական են :

17 յունիսի խաւարումը մասնական էր, այսինքն թէ լուսնոյ շրջանակը ամբողջովին չէր ծածկած արեգակն : Ամբողջական խաւարումը տեսանելի եղաւ Ատլանդեան Ովկիանոսի, Սուտանի, Թարապուլուսի, Ասիական Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Հիմալայաի, Պիլմանիոյ մէջ : Այդ երկիրներու բնակիչները վայելեցին յունիս 17ին աշխարհի ամենէն հրաշալի տեսարանը . գիշերը զգալապէս վրայ կը հասնի, կարմրկեկ գոյն մը կառնու բովանդակ բնութիւնը, ինչ

ինչ բոյսեր կը թարչամին, թռչունք ահարեկեալ իրենց բոյները կը մտնեն, միջատները խոտերուն ներքև կը ծածկուին, ընտանի անասունները աշխատելէ կը դադրին, գիշերային թռչունք երեւան կ'ելնեն, և ամենէն ուսեալ մարդն երկիւղոյ և սոսկման զգացմամբ մը կը համակուի այդ մեծասրբանչ և մի-

սանելի եղած է. երկրորդը տեղի պիտի ունենայ 1900 մայիս 28ին, այսինքն 190 տարի վերջ:

Կը մնայ ճանաչել թէ ի՞նչպիսի երեւոյթ մ'է խաւարումը և ի՞նչ պատճառներով յառաջ կուգայ: Արեգակի խաւարում տեղի կ'ունենայ երբ լուսինը երկրիս և արեգակին մէջտեղ գայ: Են-

Յունիս 17ի Արեգական խաւարման տեսարանն Ալեքիայէ եւ Կրեթէ Կղզիէն:

անգամայն տխուր տեսարանին հանդէպ: Երեւոյթը մէկ կամ երկու վայրկեան միայն կը տևէ և երբ լոյսը մթութեան յաջորդէ, ընդհանուր մխիթարութիւն մը կ'ունենան բոլոր կենդանիք:

Ամբողջական խաւարում հազուադէպ է. բայց ամէն տասն և ութ տարին, տասն և մէկ օրն և ութը ժամը մէկ անգամ արեգական խաւարում տեղի կ'ունենայ: Գաղղիոյ մէջ արեգակի ամբողջական խաւարում 1724 մայիս 22ին տե-

թադրենք երկրի վրայ առաջին կէտն ուր կը գտնուի դիտողը, որոյ համար խաւարումը մասնական պիտի լինի մինչև կեդրոնէն անցնող գիծը իւր գլխին վերև կը գտնուի: Այդ գծին ու է մէկ կէտին վրայ երբ գտնուիս, տարուկոյս չկայ որ կը տեսնես ամբողջական խաւարումն:

Ամէն ժամանակաց մէջ խաւարմունք տգէտ և դիւրահաւան ժողովրդոց համար նախապաշարման միջոցներ եղած

են: Նշանաւոր է Քրիստաբոր Գոլոմպոսի Ամերիկա ճամբորդած ժամանակ 1504 մարտ 11 խաւարումը: Ժամաքաւ կղզւոյն մէջ կը գտնուէր, ուտեստի պաշարէ զուրկ մնացած երբ զուշակեց խաւարումը և առաջուընէ իբր աղէտ յայտնեց բնիկներուն որք խաւարմանէն վերջ, ի ծուռ իջած մեծ Նաւորդէն իրենց ներողութիւնը կը խնդրէին և զայն իբր Աստուած կը նկատէին:

Միջին դարու մէջ այնպէս կը կարծուէր թէ խաւարումը աստուածային բարկութեան յայտարար նշանն է և շատեր կը խոստովանէին կարծելով թէ իրենց վերջին ժամը մերձ է:

Չուարթ նիւթով մը վերջացնելու համար, պիտի յիշեմ ձեզ այն սիրուն արկածը որ տեղի ունեցած է այն ժամանակ յորում իւր վէպին Փարիզու աստեղագիտական դիտարանին տնօրէնն էր:

Խաւարման օր մը, չքնող հագուած կին մը որ հրաման ստացած էր դիտարանը մտնել, վայելելու համար տեսարանը, կը ներկայանայ բայց թոյլ չեն տար որ անցնին:

— Ուշացա՛ք, տիկին կը պատասխանէ պահապանը, քաւորդ ժամէ մ'ի վեր դադարած է խաւարումն:

— Ո՛հ, հոգ չէ, կը պատասխանէ տիկինը ժպտելով, Պ. Լը Վէոիէ կը ճանաչէ զիս. ինձ համար նորէն կ'սկսի: Եւ հաստատ կերպով գիտենք թէ մարդիկ չեն կրնար հրամայել երկնային մարմնոց և անոնք որք 17 յունիսի խաւարումը տեսած չեն, պէտք է որ համբերութիւն ունենան սպասելու այն տիեզերական օրէնքին, նախագահ աստեղագիտական երևոյթից, որ ուրիշ խաւարում մ'ես իբրէ իրենց աչաց հանդէպ:

Մ. Գ. ՄՕՁԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՌՈՐ ՎԱՐԴԵՆԻՆ

Հայկակ հետաքրքիր ու ժիր տղեկ մ'էր: Օր մը պարտէզ իջաւ, տեսաւ իւր հայրն որ ձեռքը մկրատ ունէր և

վարդենիի մը չորարեկ մասերը կը յօտէր. Հայկակին հաճե՛ր երեցաւ այս: Հետեւեալ օրն ձեռքը փայլուն մկրատ մ'առած պարտէզ դիմեց, և ուրախ զուարթ սկսաւ բոլոր վարդենիները մկրատել ըստ քմաց՝ և մի միայն լերկ ու մերկ ճիւղեր ձգեց, կը պարծենար ինքնին իւր ճարտարութեան վրայ: Սակաւ ինչ ետք հայրը պարտէզ եկաւ, տեսաւ իւր սիրելի տունկերը և սկսաւ յանդիմանել անփորձ տղեկն՝ անմիտ յանդիմութեանը վրայ: Ողորմելին սկսաւ զսոս գլջման արտասուքներ թափել խոստովանելով իւր յանցանքը, և խոստացաւ միանգամայն իւր հօրը թէ այսուհետեւ այս դէպքը անմիտաց դատիւ լինի միւս տնգամ առանց խորհուրդ հարցնելու և խորհրդածելու որ և է գործի մը երբէք չ'ձեռնարկել:

Հայկակ երբ մեծցաւ՝ իւր խոստման հաւատարիմ մնաց, և երբ արամադրութիւն մը ունենար յիշեմ վարդենի ըսելով խոհեմութեամբ կը վարուէր, ուստի ամենին չ'զղջաց:

Այս տղեկն ես եմ, սա է, նա է. Մկրատը ժամանակն է, Վարդենին հոգին, պարտէզն ալ Աշխարհ, իսկ հայրն Ազգ և Աստուած: Պէտք է խոհեմութեամբ գործածել, այս մկրատը Աստուծոյ տրուած է մեզ, մեր հոգւոյն վրայ գոյացող մուր ու թրթուրն թօթափելու, չար ու անպիտան ճիւղերն յօտելու, սեաւ և թուխ բիծերն, ժանտ ու դարչ ձիւքերն ու մոլութիւնները ջնջելու ջրացնելու: Թէ ընդհակառակն գործածեմք զայն կրճատելով անխտիր և անխոհեմ ինչ որ ազնիւն է ի մեզ և պանծալի՝ այսինքն առաքինութիւնք սուրբ՝ յայնժամ մեր հոգին փոխան ծովաւաւտ ուռճաւէտ զարգանալու կը մեռնի տարածամ: Աշխարհ նմա դադաղ կը լինի ցուրտ և մթին, և Տէ՛ր Դատաւոր անաչառ՝ գեհեան կը հեղու ըզմեզ յաւիտենական ողբոց և բոցերուն մէջ ճշալու զղջալու:

Ճի՛շ դառն, զղջու՛մ անօգուտ:

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԴԱՐԲԵՆԵԱՆ

Դրբ Աղան

ՄՈՒԿԻԿՆ, ԱՔԼՈՐՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Մուկիկ մ'որուն խիս կարն էին դեռ խելին ու կեանք ,
 Մի օր անցուց մի մեծ վրձանգ .
 Տե՛ս քէ ինչպէս պատմեց նա մօրն իր պատահար .
 — « Անցեր էի մեր այս դաշտերն , եւ անաղմուկ
 Վազվրդէի իբրեւ մի մուկ ,
 Որ ազատ շուրջ զալ կուգէ յար :
 Յրբոր երկու կենդանիներ աչքիս զարկին .
 Մին հեզադէմ շրնորհայի ,
 Մինչդեռ միւսն էր անհանդարտ ու եռանդեամբ լի ,
 Ձայն մ'ալ ունէր սուր եւ ուժգին ,
 Գլխուն վրայ՝ կարմիր կասար ,
 Տեսակ մ'ալ քեւ որով մարմնոյն նա ցունց կուտար ,
 Կարծեռ քոչիլ փորձէր ի վեր .
 Գարգամանակ մ'ալ՝ պոչն երեւէր : »
 Արդ , աբլոր մ'էր կենդանին այն՝ զոր մեր չքսեա
 Մուկիկն իւր մօր պատմեց՝ որպէս
 Թէ նա լինէր Նոր աշխարհէն դեռ նոր եկող... :
 « Նա կը ծեծէր , ըսաւ , քեւօքն իր երկու կող .
 Այնպէս աղմուկ , ձայն հանելով ,
 Որ , քէպէտ եւ , փա՛ռֆ դից , կզգամ յանձին կորով ,
 Սասիկ վախցայ ու՝ խորապէս
 Անիծելով զայն՝ փախայ ես :
 Թէ ան չըլլար , պիտի խկոյն
 Մօտենայի բարեհամբոյր միւս կենդանւոյն
 Որ քաւտամազ է մեզ հանգէտ ,
 Վայելչաձեւ , երկայնապոչ , խայտաբլրէտ .
 Համեստ նայուածք մ'ունէր , քէեւ փայլուն աչեր ,
 Նա թեւամի ըլլալու չէր
 Մեր յարգելի մըկանց ցեղին հետ . զի ունէր
 Մերիներուն պէս սկանչներ .
 Պիտ' երթայի , երբ միւսին ձայնն հնչեց անեղ ,
 Իսկոյն փախայ , եկայ այսեղ : »
 — « Որդեա՛ղ , ըսաւ Մայր մուկն , ան ցեղն է մի կասու ,
 Որ դէմքն տակ կեղծ , սիրտսու ,
 Թէեւ ըլլայ բու խրճամիդ ,

Պահէ՛ քեզ դէմ նենգ չարամիս .
 Ընդհակառակն՝ այն միւսն յաւէս
 Մեզ վնասելու չէ՛ հակամէս .
 Եւ քերեւս օր մ'իցնն ըլլայ մեզ մի նաւ ընտիր .
 Մինչդեռ՝ մեղմո՛ւմ միտ կ'եսանալ նայի կատուն .
 — Ո՛րչափ ապրիս , մի՛ , անխըտիր
 Մարդն իւր դէմքէն մի՛ դատեր դուն : »

ԼԱՅՕՆԹԷՆ

Թարգմ. Ս. Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

ՍԱՐԴԵՐՈՒ ՈՍՏԱՅՆՆԵՐՆ

Ամեն սարդեր ոստայն չ'են գործեր :
 Իրենց որսերն բռնելու համար սոյն տե-
 սակ ցանցեր գործածողաց մէջ ամենէ
 հասարակներն են ընտանի քէժնէն (tégénaire) ,
 որոյ մետաքսաւէտ թեւերն
 թռուիերու ոտերէն առկալս կը մնան ,
 և չորս կուսի թեւեր (fils de la Vierge)
 կը կոչեն : Երկրորդն է էրիւր (épeire)
 որոյ ուղղահայեաց ոստայններն մեր
 կողմերն ամենուրեք կը տեսնուին մա-
 նաւանդ պարտէզներու մէջ : Եւ ես
 կուզեմ ձեզ մի քիչ այս վերջնոյն վրայ
 խօսիլ , քանզի , անցեալ կիրակիէ դիւս
 մի հիանալի տեսարանի ներկայ ըրաւ :

Աղմկայարոյց առուակի մը եզերքը կը
 շրջագայէի մինչ , սքանչացած , մի մեծ
 ու լայնատարած ոստայն տեսայ որ
 կախուած էր ուղղահայեաց դրիւք ջուրը
 ընթացքին մէջ տեղէն ու վերեւէն , գե-
 տին երկու եզերք վրայ գտնուող իրար-
 մէջ 5 մեթր հեռաւորութեամբ հացիէ մը
 և ցարասիյէ մը : Հացին՝ գետոյն աջա-
 կողմեան եզեր վրայ էր , իսկ ցարասին՝
 ձախակողմեան եզեր վրայ : Եւ ինձ վար-
 մանք առթողը ոստայնին անհամա մաս
 մեծութիւնը չէր , (քանզի մակաբերեցի
 որ էրբի մը կը պատկանէր , և ինձ ծա-
 նօթ էր որ , այդ կենդանին սոյն հա-

մեմատութեամբ կաշխատի միշտ ,) այլ
 իւր եզական դիրքը : Վասն զի կը մտա-
 ծէի թէ , էրիւն ի՞նչ միջոց գործածած
 էր իւր ոստայնն բռնող թեւերը երկու
 կողմանց ծառերուն կցելու համար : Ակ-
 ներև է որ չէ կարողացած իւրոյ անց-
 նիլ գետն :

Եւ ուշադրութեամբ կը քննէի ոստայ-
 նը խուզարկելով թէ ի՞նչ հնարքով յա-
 ջողած էր շինել զայն այդ դրիւք մէջ :
 Ոստայնը կանոնաւոր հիւսկէն մը կը
 կազմէր համակեդրոն սլարուրած և թե-
 վերէ՝ զորս խաչաձև կը կտրէին մի և
 նոյն կեդրոնէ մեկնող ուղիղ ճառա-
 գայթներ :

Այս կեդրոնին վրայ մանիչն անշարժ
 կը մնար : Փառաւոր էրիւ s'իսկմ մըն
 էր այն , դեղին — կարմրորակ գոյնով ,
 կունակին երկայնութեան վրայ սպիտակ
 կէտերու շարք մը կար , որոյ վրայէն
 կանցնէին ուրիշ երեք նման գծեր , խա-
 չաձև , և իւրաքանչիւր կողման վրայ
 դրասանգեալ ակօսներով :

Կարդացեր էի թէ էրիւն ընդ փոյթ
 կը վերաշինէ իւր ոստայնը եթէ աւրուի
 նա թռչնոյ մի թռիչէն , անձրեւէն կամ
 անցորդի մը բազուկէն : Մտածեցի իւ-
 րովի որ դիւս անհանգիստ ընող այս խըն-
 դիրն լուծելու համար բաւական էր տես-
 նել մանիչն ի գործողութեան :

Ձանի չահարեկելու համար, փոքրիկ մկրատով մը — զոր շրջագայութեանց ատեն միշտ հետս կը կրեմ — կտրեցի մեղմիւ բոլոր այն թեւերն, որք ոստայնը հացիին կը կցէին. ոստայնը կբեցաւ դէպի ցարասիին երկայնքը որոյ բունին վրայ էրիւր տպատառնեցաւ:

Կենդանին ընդ երկար անշարժ մնաց որպէս ահարեկեալ այս անտկնկալ պատահարէն. յետոյ ի մեծ վարմացումն իմ, սկսաւ կուլ տալ այն ամեն թեւերն որք ցարասիին երկայնքը կախուած էին:

Կէս ժամ յետոյ հին ոստայնէն մաս մը իսկ չ'էր մնացած: Առանց սրանեղելու, և չրիւին ոչ մի շարժումն վայրկեան մ'իսկ աչքէ վրիպեցնելու, տպանցի: Սա, ցարասիին կեղին վրայէն մագլէլով, դէպի առուկան երկնցած ոտի մը ծայրն հասաւ, իւր յառաջակողման թաթերով կառչեցաւ և իւր յետակողմեան ոտներով սկսաւ իւր թեւերանէն (filière) քաշել նուրբ ու թեթեւ թեւ մը: Այս թեւը երկարեցաւ երկարեցաւ, սղոխին նուազագոյն շունչէն ծփծփուն հացիին ուղղութեամբ, որոյ կրթնած էի ես, և իւր ազատ ծայրը եկաւ այս ծառին կեղեքէրեւ: Այս ծայրը անշուշտ մածուցիկ էր քանզի անմիջապէս անդ հաստատուեցաւ:

Սարդն, հակառակ հեռաւորութեան նշմարեց զայդ ի շնորհս այն ութ աչքերուն, զորս կը կրէ իւր կրծին (thorax) վրայ, սա կերպով շարուած $\ominus^{00}\ominus$: Եւ յիրաւի դադրեցաւ թեւն երկարելէ, և ընդ հակառակն շատ անգամ առ ինքն ձգեց զանի որպէս տպահով լինելու համար թէ հաստատուն իմն հաստատուած էր անդ: Իւր փորձի արդիւնքը թուի զի գոհացուց գինքն վասն զի թեւն խնամով քաշելով, իւր գտնուած ոտին

վրայ կպցուց զանի: Խնդիրը լուծած էր: Էրիւր թեւ մը ձգած էր մի ծառէն դէպի միւսն առուակին վերեւէն, ոչ միայն առանց այս վերջնոյն վրայէն անցնելու, այլ, իւր տեղէն իսկ չի շարժելով: Կտրեցի այդ թեւը: Էրիւր կուլ տուաւ զայն, և նոյն կերպով մի և նոյն տեղէն երկրորդ թեւ մը երկարեց: Ուրեմն երրէք կասկածելու չենք թէ այս սարդերու սովորական միջոցն էր այդ:

Սակայն այս առաջին թեւին տակէն պէտք էր նաեւ մի երկրորդ ևս ձգել դրեթէ զուգահեռական առաջնոյն, ըստ որում այս երկոցունց մէջէ որ ոստայնն ուղղահայեաց պիտի ձգէր:

Աւասիկ ինչ միջոց գործածեց էրիւր, այն կէտէն յորում առաջին թեւն հաստատած էր, կախուեցաւ մի թեւէ իւր էջին հետ երկարելով թեւն ևս. իւր մարմինը կապարաթելի մը դերն կը կատարէր: Տերեւի մը հանդիպեցաւ, անդ հաստատեց մի նոր թեւ, յետոյ առաջին պարանին վրայ ելնելով ասոր վրայէն անցաւ հացիին հասնելու համար որպէս կամորձի մը վրայէն, միշտ երկարելով երկրորդ թեւն, շեղակի և ձիգ բռնելով զանի որպէս զի առաջնոյն չի կպչի: Երբոր հացիին հասաւ, ի նորոյ թեւէ մը կախուեցաւ, յետոյ ցարասիին վրայ իջած հեռաւորութեան չափ անդ և վար իջնելով առուակին վրայէն ձրգուած թեւին ծայրը անդ հաստատեց:

Յետոյ ամրացուց իւր երկու թեւերն ուրիշ թեւերով զորս տերեւներու և ոտերու կառչեցուց նոյնքան թովով հացիին ու ցարասիին վրայ:

Այս գործողութիւնը սուրտելէ յետոյ էրիւր գնաց վերին թեւին մէջտեղն ու անդ թեւ մը հաստատելով վար կախուեցաւ մինչև որ հասաւ ստորին

թելին վրայ, ուր կպցուց ուղղահայեաց
թելին միւս ծայրը:

Յետոյ ուրիշ շեղակի թելեր եկան
կտրել այս ուղղահայեաց թելն իր մէջ
տեղէն, որոյ շուրջն ճառագայթներու
շարք մը ձևացուցին:

Երբ բոլոր այս ճաճանչներ հաստատ-
ուեցան, էրիւը մեկնելով կեդրոնէն
սկսաւ պարուրածեւ դառնալ նորա
(կեդրոնին) շուրջը երկարելով մի թե-
զոր իւրաքանչիւր ճառագայթի ամենալ
մեծ խնամով կը կպցնէր: Իւրաքանչիւր
ճառագայթի կը կենար և կարծես հե-
ռաւորութիւնը կը չափէր, իւր թաթե-
րով թելը կը ձգէր, և զանի պէտք ե-
ղած տեղն մըլելով կը կպցնէր:

Իւր ոստայնին դուրսի եզեր վերայ
հասածին պէս սարդը վերադարձաւ
դէպի կեդրոն, մի նոր պարուրածեւ
թել թողլով:

Բոլոր այս աշխատութիւնը մէկ ժամէ
աւելի չի տևեցին:

Աւարտածին պէս, էրիւը ոստայնին
կեդրոնը բացարձակ անշարժութեան
մը մէջ կծկեցաւ:

Մինչ մեկնելու կը պատրաստուէր և
ահա մուն մը (փոքրիկ ճանճ մը) եկաւ
անխորհրդաբար նոր նոր ցանցին մէջ
նետուիլ, ոստայնին թեթեւ ծփանք մը
տալով: Իքթիթեւ տկան սարդը խոյա-
ցաւ անոր վրայ ցնորական տրագու-
թեամբ մը. բռնեց զանի իւր ճանկիկ-
ներով (crochet), մի և նոյն ուժգնու-
թեամբ ի կեդրոն վերադարձաւ և սկսաւ
զանի խողխողել:

Երկար չի տևեց: Մունին պարապ
մորթը հոգմը առաւ տարաւ, և սարդը
դարանամուտ իջաւ գլուխն խոնարհե-
ցուցած:

Երբոր տուն վերադարձայ հետեւեալ
փոքրիկ փորձն երեւակայեցի ընել զոր

ինձ էրիւն ներշնած էր:

Շերամի թելի մը մանրաթելերն ի-
րարմէ անջատեցի, սարդին թելերուն
չափ նուրբ թելեր ունենալու համար:
Դոցա ծայրերն խէժով ծեփեցի և նոցա
պատշգամին վրայ ծփալն դիտելով
կ'զբօսնուի: Հինգ վայրկեան յետոյ բո-
լոր այն թելերն իրարու կպած էին, ո-
մանք երկաթեայ բազրիքին և ոմանք ալ
պատուհանայ ցողերուն, և ես կարող
էի զայնո ձգել մի կէտէ դէպ ի մի այլ
կէտ էրիւն պէս:

Այս շահեկան փորձը շատ անգամներ
կրկնեցի և հանճարեղ սարդին չափ լաւ
յաջողեցայ, որոյ սակայն պարտիմք
գիւտին արժանիքն:

Թարգմ. Ի Ֆուսն.

ՄԱՆԻՇԱԿ

ՀԱՄԱՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՒՄԱՆԻՏԵ ԲՆԻՆՈՒ

ԵՐԿԻՐ ՓՐԱՆՍՈՒԱ ԺՕԶԵՖԻ

ԵՒ

Ծ Ո Վ. Ն Ո Ր - Զ Է Մ Պ Լ Ա Ի

ԳԼՈՒԽ Է.

Երկրորդ արշաւանք բաշխիրով. —
Ֆրանկֆորթ հրուանդանն. — Հարաւային
Աւստրալիա. — Շրեոքքը հրուանդանն.
— Բաժանում.

(Շարունակութիւն 16 քիւէն)

Հազիւ թէ նաւը մտան, և ահա՛ Բա-
եէն ծովակալն սկսաւ երկրորդ արշա-
ւանքի մը յատակագծովն զբաղիլ: Պէտք
էր փութալ, որովհետեւ փոթորկաց
տարապալման սաստկութիւնն սառայց-
ներու մօտալուտ շարժման մը երկիւղը

կուտար, և հետեւաբար Թէկէքօմ կըրնար վտանգի ենթարկուիլ:

Բաեէն ամենէն կորովի նաւաստիները ժողովելով՝ յայտնեց նոցա իւր դէպ ի բեւեռ յառաջանալու գողտփարն, առանց յիշելու վտանգն՝ որուն կրնար ենթարկուիլ նաւն: 1000 Փիօրին խոստացաւ լայնութեան 81⁰ին վրայ գընացողին և 2500 Փիօրին 82⁰ յառաջացողին: Տեղի չտալու համար վարձատրութեանց անհաւասարութենէն ծնող վէճերուն, Բաեէն բացարձակ լռութիւն պահանջեց ներկայ եղողներէն: Սոյն սպառնալիքով յաջողեցաւ ամենուն բերանը գոցել:

Այս միջոցին ահա՝ հետաքրքրական արկած մը եկաւ վրդովել ճանապարհորդաց միօրինակ կեանքը:

Բաեէրի առաջին արշաւանայ ժամանակ արջ մը սպաննուած էր: Իր վերադարձէն յետոյ, երկրորդ արջ մը եւս տեսնուեցաւ, զոր չկրցան սպաննել: Երեք օր վերջ, էգ մը երեւցաւ, երկու ձագերուն հետ, որոց մագերն աւելի թուխ էին քան իրենց մօրն:

Ոչինչ այնքան զբոսեցուցիչ էր քան այդ փոքր արջերուն ձեւերն: Արջը կանգ կ'առնէր յաճախ, գիտելու համար իւր ձագերն, որք իր վրայ կը ցատկէին հազար և մի ձեւերով եւ իրենց զուարճութեանց մէջ ճիշդ շնիկներու կը նմանէին:

Երբ խումբն իրենցմէ 60 սոթ հեռի կը գտնուէր, հրացանի վեց հարուածներ արձակուեցան: Էգն քառասուն քայլ ետ գնաց և ապա գետին ինկաւ գնտահաւար: Ձագերն՝ շուարեալ պայթմանց անսովոր աղմուկէն և իրենց մօր տարօրինակ վիճակէն, ձեան վրայ մնացին գրեթէ անկենդան, իրենց աչքն յառելով այն սեաւ էակներուն վրայ,

որք նաւուն կողերէն դուրս կ'ելլէին իրենց վրայ յարձակելու համար:

Այդ անմեղներէն մին ինքզինքը առ ի պաշտպանութիւն Բէքէլ շան յանձնեց: Կալանաւոր լինելէն վերջ հասկեցան թէ՛ նաւ պիտի փոխադրուէին սպաննուելու համար: Տակաւնները իրրեւ բանտ ծառայեցին իրենց. չդադրեցան պօռալէ ու մանչելէ սատանաներու նման՝ մինչև որ ամենն մէկ հաւաքելով՝ դրին մի և նոյն տակաւին մէջ:

Սոււմպու միայն չէր հասկնար թէ՛ ինչ կ'ուզէին ընել անասուններն: Տակաւին վրայ կ'ելլէր և արջերէն վերջ բազմութիւ ժամեր կը հաջէր, որք կը մրմնջէին սլափախտներով և իրենց թաթերը կը ցուցնէին տղայական շարժումներով:

Ժիլլիս իրերն և դէպքերն լաւ մը քննելէն վերջ, սկսաւ ձագերը պաշտպանել Սոււմպուի դէմ:

Առաւօտ մը, երկու ձագերն խափելով իրենց վրայ հսկող շունները, փախան: Բռնուեցան և խկոյն մորթուելով խորովուեցան:

Դէպ ի հիւսիս մեծ ճանապարհորդութեան ամեն պատրաստութիւնները վերջացան մարտ 25ին, յաջորդ սուաւօտուն մեկնեցան Բաեէն գնտապետին առաջնորդութեամբ: Երբ Վիլզէք կըղզուցն հարաւային արեւելեան ծայրը հասան, փոթորիկն սկսաւ: Ամսոյն 28ին հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր և օդը տաքցած: Վերջին կղզուցն հարաւային արեւելեան ծայրը կրկին անգամ այցելելէ յետոյ, ուղղեցին իրենց քայլերն դէպ ի Վիւլլըրսթօրֆի լեռնագօտին, զոր հեռուէն հազիւ կը տեսնէին, զոր անուանեցին Նեկիր Վիլզէֆի:

Մարտ 29ին, բարեխառնութիւնն

մեղմացաւ, այն աստիճան որ, վրանին մէջ սկսաւ անձրեւել լինել իրենք ճաշ կը պատրաստէին։ Այդ օրն ճանապարհորդք իրենց աջակողմը գտնուող կղզւոյ մը ժայռէն վեր ելան, զոր կոչեցին Քօլէվէյ կղզի։

Ճանապարհորդք շարունակելով իրենց ուղեւորութիւնն գտան գեղջկական կղզի մը, որու Բաեէն Շէօնիօ ա-

բարձրութեամբ գագաթէն ճանչցաւ ուրախութեամբ թէ՛ խնդրոյ ներքեւ եղող նեղուցն դէպ յառաջ կ'ուղղուէր ուղիղ գծով մը դէպ ի հիւսիս։ Ի շնորհանորա մինչեւ 81⁰ աստիճան հասնելուն վրայ ապահով էին։ Այդ սառնապատ նեղուց ձիւնակոյտերով չբնակատուած էր, եւ կը շարունակուէր մինչեւ Թիւօլի հըր-ուանդանն։

նունը տուաւ, ի պատիւ իւր ծննդավայր քաղաքին։

Դէպ յառաջ Յրանք՝ ֆօրթ հրուանդանին եւ Վիլլըրսթօֆ լեռանց միջեւ, կը նշմարուէր նեղուց մը, որուն մէջ չհամարձակեցան մտնել ճանապարհորդք, մինչեւ որ լաւ կերպիւ չխուզարկեցին դէպ ի հարաւակողմն ունեցած մասն։

Այդ նպատակաւ ահա, Բաեէն Հալլէօի հետ միացած Յրանք՝ ֆօրթի հըր-ուանդանն ելաւ, եւ ամփոք 600 մէթր

Յաջորդ օրը, ապրիլ 11-ին, ճանապարհորդաց խումբը մտաւ նեղուցին մէջ եւ որուն՝ ի պատիւ Աւստրիոյ Աւստրիա-Սուեց անունն տուաւ։

Աջ կողմը գտնուող եզրն օժապտոյտ էր, մի քիչ վերջ, նշմարեցին ճանապարհին արեւմտեան կողմը ընդարձակ նեղուց մը, զայն կոչեցին Մարքաւ-Սուեց, ի պատիւ Լօնտօնի աշխարհագրական ընկերութեան քարտուղարին։ Հորիզոնն ամեն կողմանէ սառույցներով ծածկուած էր։ Յայնժամ ուղեւորք

լայնութեան 80⁰ 42' աստիճանին վրայ կը գտնուէին :

Հետեւեալ օրը , ուղեւորք բռնուեցան տեղատարափ ձիւնէ մը , և հակառակ կողմնացոյցին աջակցութեան ըստ դիպուածոյ կը յառաջանային դէպ ի թիւօրի աննշմարելի հրուանդանն , մինչեւ այն ժամանակ հիւսիսակողմն եզոյղ ծայրագոյն կէտն :

« Ամեն մէկ վայրկեանին , կ'ըսէ Բաէն , կը մօտրէինք ձիւնակոյտից մէջ և կը վազէինք միշտ փոսի մը կամ ձեան մէջ թաղուելու վտանգին ենթարկեալ , ի յրումն աղետից այդ օրն մեզ ճշմարիտ դժբաղդութիւն մ'եւս պատահեցաւ , այդ իսկ Սոււպու շան կորուստն էր :

« Այս իրեն համար վերջին դժբաղդութիւնն էր . յետ արշաւանաց , խաղաղութեան մէջ պիտի ապրէր , ի վարձատրութիւն իւր մատուցած ծառայութեանց :

« Աւա՛ղ , չպիտի կարենար արժանանալ իւր ընկերաց բաղդին . վայրի գիշատիչ թռչուն մը օդին մէջ սլացած միջոցին , այնքան գրգռեց կենդանին՝ որ սոյն վերջինն սկսաւ հալածել զնա : Երկար ժամանակ իրեն սպասեցինք : Մեր հետքերը , ցորչափ յառաջանայինք հողմէն ջնջուած իւր ձեանց մէջ . դժբաղդ անասունն չկրցաւ զայնս գրանել , և աստիճայս չունինք որ խզնալի չունն ընդերկար զմեզ փնտռէին վերջ կամ անօթութենէն մեռած լինելու եւ կամ արջու մը ճիրանւոյն զոհ գնացած լինելու էր :

« Ապրիլ 5ին անցանք թիւօլ հըրուանդանէն , հիւսիսակողմն թողնով Զի-

չիի երկիրն և արեւելեան կողմն Վիլգէքի երկիրը : Ձեանց վրայ անընդհատ քայլելէն վերջ հասանք 81⁰ աստիճանին վրայ : Հեռաւորագոյն հորիզոնին վրայ կ'երևէին Օսթէո և Հէսվոյս հրուանդաններն :

Թարգմ .

Մ. Գ. ՄՕՁԵԱՆ

[Շարունակելի]

Կը խնդրենք մեր այն տղնիւ Բաթանորդներէն , որ մինչեւ ցայժմ հանդիսիս բաժնեգիրն չեն վճարած՝ բարեհաճին վճարել :

ԾԱՂԻԿ ՄԱՆԿԱՆՑ

Կը հրատարակուի տետր առ⁶ տետր 16 երեսէ բաղկացեալ 15 օրը միանգամ Տոբեկան գինն է կանխիկ 30 դշարծ . մէծիտ Պօլսոյ համար — Գաւառաց համար 40 դաշեկան 4 ըւրլի Ռուսաստանի համար : — Մէն մի տետրակին գինն է 50 փաշայ :

Բաժանորդագրութեան տեղերն են՝ Կ. Պօլիս Էսկի Զապիթի ճառտէսի , թիւ 61 . Հանդիսիս խմբագրատունը . — Կամուրջի գլուխ՝ Զրավաճառ Պօղոս և Յակոբ աղայից խանութները :

Ագրիանուպօլիս . — Աբամէֆ . Սըվաճեան . Ատանա . Պետրոս էֆ . Ուրֆալեան . Գաշիթէ . — Յաւաջգիմասէր ընկերութիւն . Երզնկա . — Գրիգոր էֆ . Տէր Գաբրիէլեան . Եօզկաթ . — Միհրան էֆ . Քիւրքճեան . Զմիւռնիա . — Ուսումնասիրաց ընկերութիւն : Թիֆլիզ . — Մեծ . Խմբ . Ագրիւր Հանդիսի . Կարին . — Մեծ . Յակոբ էֆ . Համամճեան . Մէրսին . — Գրիգոր էֆէնտի Արփիարեան . Մանիսա . — Մանաճիւղ Ուսումնասիրաց ընկ . Մարսուան . — Յ . Թ . էֆ . Գալսեան . Նիկոմիդիոս . — Յակոբ էֆ . Տէր Աղարեան . Ռօտսթոյ . — Ռուբէն էֆ . Գօլմանեան . Սամսոն . — Միհրան էֆ . Քիւրքճեան . Սերաստիա . — Միհրան էֆ . Թաշճեան . Սիմֆերօք . — Արծ . Օգոէնտիոս քնյ . Կօպչակճէն Տրապիզոն . — Նշան էֆ . Գալպճեան . Օրտու . — Մեծ . Յակոբոյ էֆ . Արալանեան :

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ Ա . ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՉ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՉ ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Կ. Պօլիս , Էսկի Զապիթի ճառտէսի բիւ 61